

מראי מקומות - גיטין י"א

מסירה (ולא תקנו חכמים ששטר יועיל ע"י ע"ח גוים אלא בערכאות).

(ג) **האי שטרא פרסאה וכו'- פרש"י**, דמיירי בגוים הדיוטות שחתמו עליו. והק' הרא"ש (סי' י'), הא לעיל החמירו רבנן דר"ע בשאר שטרות, וכ' דרש"י אזיל לשיטתו, דלעיל מיירי בלא עדי מסירה, וכאן מיירי בעדי מסירה, ולכן כשר אף בהדיוטות. ולפי פר"י (שהובא ג"כ בתוס'), דס"ל דלעיל נח' ר"ע ורבנן היכא שהיו עדי מסירה, ע"כ כאן מיירי בשהיו בערכאות, ואף דע"י ערכאות יכול לגבות מבני חרי אפי' בלא עדי מסירה, קמ"ל הגמ' כאן דאפי' אם יש עדי מסירה ישראל, מ"מ אינו גובה ממשעבדי. עוד פי' כ' הרא"ש, דמיירי בלא ע"ח כלל, דאם היו ע"ח, אז לא יהיו יכולין לגבות ע"י שטר זו אפי' מבני חרי, דמודה ר"א במזוייף מתוכו, ופרסאה דקאמר היינו דכתיב בלשון פרסי.

(ד) **האי שטרא פרסאה וכו'- יש לעי'**, אם אינו גובה אלא מבני חרי, וגם צריכין לעדי מסירה להעיד על ההלואה (למשל), למאי נפק"מ דיש בה תורת שטר, הרי אף בלא השטר יכול לגבות מבני חרי. וכ' התוס' רי"ד דמהני לענין דאין הלואה יכול לטעון פרעתי כל זמן שהשטר הוא ביד המלוה, דיכול המלוה לומר שטרך בידי מאי בעי. וע' בחתם סופר שהביא דכן ס"ל להרמב"ם (מלוה כ"ז, א'), אבל הראב"ד שם השיגו ס"ל דיכול לטעון פרעתי. והק' התומים (סי' י"ב) מסוגיין, דמהו הנפק"מ של השטר לפי הראב"ד, וכ' החת"ס די"ל דמיירי בדכ' בי' נאמנות, או אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, וא"כ אינו יכול לטעון פרוע.

(ה) **והא לא ידעי למיקרא וכו'-** מה דלא הק' כן על המשנה, כ' הרא"ש (י"א) משום דלא הי' שייך להק' כל הקו', למשל לענין קריאה, דהא ידעי למקרי. וע' ברשב"א שהביא מהבעל העיטור דקו' אלו ל"ק אמתני', ולא ביאר דבריו. והביא ג"כ מהרמב"ן דאה"נ דהי' יכול להק' אמתני' כן, ומה דהק' כאן

(א) **הורמיז ואבודינא וכו'- פרש"י**, כולם שמות דייני עכו"ם הם. והעיר המהר"ם שי"ף, שהרי הדיינים אינם החותמים, אלא העדים חותמים ע"פ הערכאות, וא"כ איזה משל הוא זה. וכ' דאולי פרש"י כן משום דמ"ש דנקט ר"פ הני שמות, אע"כ משום ששמות הדיינים הם (ולכאו' כוונתו דלכן שמות מפורסמים הם). והמהר"ם שי"ף עצמו פי' דמאי דנקט שמות אלו הוא לרבותא נקט, דאע"ג דקרובים הם לשמות ישראל, מ"מ נחשבים לשמות מובהקים.

(ב) **לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט, שר"ע** מכשיר וחכמים פוסלים - פרש"י, דמה שחכמים פוסלים הוא משום דכיון דמיירי בגוים הדיוטות, א"כ אין שייך לומר דלא מרעי אנפשיהו, וכיון דשטרי ראי' הם וסמכי' עלייהו, א"כ השטרות פסולים. והק' הרא"ש (י'), דלפי רש"י דמיירי בלא עדי מסירה, א"כ מה ס"ל לר"ע, למה באמת כשרים לדעתו. וע' בתוס' דביאר הגמ' באו"א, דבאמת מיירי בעדי מסירה, ומה דפסלי חכמים הוא משום דאיכא למיגזר שיבואו לעשות שטרי ממון בהדיוטות שלא בע"מ, כמו דכשרים בערכאות, משא"כ בגיטי נשים אין לחוש לזה, דלעולם צריכים ע"מ. וע' ברמב"ן שצידד לפרש כרש"י, וכ' דלכאו' שי' ר"ע ק', וכ' "ואפשר דמשום דמסתפי, דאי משקרי נתפסין למלך בגניבה, ומש"ה לא הוו מפסדי נפשיהו וכתבי שטרא דשקרא". וע"ע בתורת גיטין שכ' דמיירי שמודה הלואה שציוה להן לכתוב השטר, אלא שטען טענה אחרת, כגון אונס הייתי וכדו'. וא"כ, שי' החכמים הוא דנאמן, מגו דהי' יכול להכחיש העדים, ור"ע ס"ל דלא מהני מגו נגד עדות עכו"ם. ובחי' ר' נחום (רנ"א) אי' דרש"י אזיל לשיטתו, דס"ל דעכו"ם כשרים לעדות מן התורה, אלא דחשידי לשקר, וי"ל דס"ל לר"ע דזהו רק בעדות ע"פ, אבל בעדות בשטר לא חשידי. ולכן, לפי רש"י מיירי בלא עדי מסירה, ולפי תוס', דס"ל דפסולים מה"ת, מיירי דוקא בעדי

(ט) **עדים החתומים על הגט ושמותיהן כשמות נכרים מהו- רש"י פי' דמיירי בא"י, והשאלה הוא אם עכ"פ יתכשר ע"י עדי מסירה. וביאר הרשב"א, דס"ל לרש"י דכיון דשייך שהעדי חתימה ישראלים הם, בזה לא גזרי' היכא שיש ע"מ. אבל תוס' כ' דשאלת הגמ' הוא גם לענין אם יכולים לסמוך עליהם בתורת עדי חתימה, כיון דלא שכיח לעכו"ם לחתום על גט.**

(י) **התם כדקתני טעמא- פרש"י, דכי אמר ר' יוחנן בא"י, דאין רוב שמותיהן כשמות עכו"ם, וכרבנן דמתני'. ותמה הרשב"א, איך שייך לומר כרבנן דמתני', הרי ס"ל דאפי' בשמות מובהקין פסולים. וכ' די"ל דאף דמסתמא גוים הם, מ"מ הוי רק מיצוטא אתי למסמך עלייהו, וכנגד זה יש ספק דאולי ישראלים הם, ולכן לא גזרי'. והמהרש"א כ' דכיון דכל הגזירה הוא דלמא אתי לממסרי' באפייהו, וכאן הרי הגט בא מרחוק, ועכשיו מוכן השליח ליתנו להאשה, ובזה אין שייך הגזירה שמא ימסור באפייהו, וגם הוי שמות מובהקין, א"כ אם נחמיר כאן יהי' כמו גזירה לגזירה, ולכן י"ל דלא גזרי'.**

(יא) **איתיבי' גיטין הבאים ממדה"י וכו'- הק' התוס' הרא"ש, הא בכה"ג צריך השליח לומר בפ"ג, וא"כ תסגי בהכי, ולמה צריך להא דרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עכו"ם. ותי' או ע"פ מש"כ המהר"ם מרוטנבורג דמיירי לאחר שלמדו, או כפי' הרשב"ם, דהברייתא לא מיירי בשליח, אלא באשה הבאה ממדה"י ורצתה להנשא ע"פ גט זה. ובח"י ר' נחום (רנ"ז) הוכיח מזה דס"ל להתורא"ש דכל החשש דעכו"ם חתום עלי' הוא רק חשש דרבנן, ולכן יכול ע"א להיות נאמן, וגם דהרא"ש לשיטתו בפסקיו בריש מכלתין דכשם ששליח נאמן לומר בפ"ג, כן נאמן לומר שליח אני, כיון דהחשש שאינו שליח הוא רק מדרבנן, וא"כ ה"ה בנוגע החשש גוים י"ל כן.**

(יב) **אבל לא בשחרורי עבדים, לפי שזכין לאדם שלא בפניו- כ' הרי"ף, "והני מילי לחזרה, דלא מצי רבי' למיהדר בי', אבל עבדא לא נפיק לחירות עד דמטי גיטא לידי'". וע'**

הוא משום דרוצה להק' מהא דמשעבדי, וליכא להק' כן על המשנה, דלא תני ב"ח או משועבדים (ומשמע דס"ל דזהו עיקר הקו').

(ו) **והא לא ידעי למיקרא- תמה רעק"א, ומה בכך, הרי יכולים להעיד דמכירין השטר בטביעות עין, וזהו לעולם איך מאמינים עדי מסירה, דלעולם אין מצריכין אותן לזכור מה כ' בשטר, דליכא למסמך עלייהו שיזכרו מה שכ' בשטר, אלא דאמרי' דיכולין להעיד שראו שטר זה שנמסר מפלוני לפלוני, ואז אנו קורין מה שכ' בשטר, ומ"ש הכא. וצידד דאולי לא חשיבי עדי מסירה למשוי שטרא אא"כ הם יודעים מה שנכתב בשטר בשעת מעשה, וע"ש מש"כ להוכיח דלא כן, והניח בצע"ג.**

(ז) **והא בעינא כתב שאינו יכול לזייף וליכא- ע' בשער משפט (מ"ב, א') שהביא מה שהק' הפני יהושע (בחידושיו להטור), דלשי' הרא"ש דמיירי בלא שום עדי חתימה, א"כ מה לי אם הכתב יכול להזדייף או לא, הרי העידי מסירה יאמרו לנו מה הי' כתוב בהשטר כשנמסר בפניהם, ומה אכפ"ל מה כתוב היום בשטר [ובשלמא אם היו יכולים העדים להכיר השטר ע"י טביעת עין, ושוב דנו הב"ד ע"פ מש"כ שם, וכמו שהק' רעק"א שהבאנו לעיל, א"ש למה צריך לכתב שאינו יכול להזדייף, אבל למעשה הגמ' נקט דצריכים לקרות השטר]. וכ' השע"מ דלק"מ, דגזה"כ הוא דמה שאינו יכול לעמוד ימים רבים אינו שטר, ואם יכול להזדייף אז אינו יכול לעמוד ימים רבים.**

(ח) **לית לי קלא- כ' הרא"ש (י"א) דיש להוכיח מכאן דלפי ר"א ע"פ עדי מסירה גרידא יכול לגבות ממשעבדי, דדוקא כאן, דנעשה לפני פרסיים, לית לי קלא, אבל בעלמא גבי [וק', הרי היו כאן עדי ישראל, ומה גרע דהי' בפני פרסיים, ואולי כוונתו דכיון דכתיב בלי פרסי, שטר כזה אין בה קול, וצ"ע]. אולם כ' דמלשון רש"י משמע דמה דשטר גבי ממשעבדי, אף לפי ר"א הוא רק ע"י ע"ח, אבל לעולם אינו יכול לגבות ממשעבדי ע"י ע"מ גרידא (וכ"כ תוס' לעיל [ג.], סוד"ה וגובה] בדעת רש"י, וע"ש בתוס' שהאריך בזה), דכ' דסהדי דחתימי אשטרא, אינון מפקי לקלא.**

יד) שמע מינה התופס לבע"ח קנה- תמה תוס', מה ענין תפיסה לבע"ח לכאן, הרי כאן אין שום בע"ח. ותי' דכיון דעביד ל' העבד נייח נפשי', א"כ הוי כקצת בע"ח, דהיינו דרוצה האדון שיהי' כבע"ח בנוגע הא דלא יהי' יכול לחזור, אלא דג"כ הוי חב לאחרים, כיון דאינו חייב ממש לשחררו. והק' הר"ן (ד: בדפיו), דאם מיירי שהאדון עצמו נתן על דעת כן, א"כ אי"ז שייך לכל תופס לבע"ח דעלמא. וע' בקהלות יעקב (י) מש"כ בדעת התוס'. וע"ש עוד מה שהביא פי' הר"ן בסוגיין, וכמה שביאר דבריו, ואכמ"ל.

טו) התופס לבע"ח קנה- ולכאן תמוה, מהו זכותו לתפוס לבע"ח, הרי יכול הלוח אומר לאו בעל דברים דידי את. וכ' הר"ן (ה. בדפיו) בשם תשובת הר"ף, דבאמת תקנת חכמים הוא, ולא תקנו כן אלא משום פסידא דבעל חוב, כגון בגוסס, דאי לא תפיס מפסיד המלוה לגמרי, א"נ בעני וכדו', אבל לוח שיש לו מעות, ויכול ורוצה לפרוע החובות שלו, אז שפיר יכול לומר לאו בעל דברים דידי את. אולם ע' ברא"ש (ב"מ א', כ"ז) שהביא התשו' הר"ף וחולק עליו, וס"ל דמדינא יכול לתפוס עבור הבע"ח. וכ' "ולא שייך להק' לימא ל' לאו בעל דברים דידי את, שהרי אין תובעו לדין להוציא ממנו כלום, שיוכל לומר אין להשיב לך כיון שאין לך הרשאה. אלא הולך ותופס משלו, ולא מצי אמר ל' החזיר לי מה שתפסת כיון שאין לך הרשאה, דזכין לאדם שלא בפניו והוי כאילו תפס המלוה עצמו".

טז) התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה- כ' תוס' שכ' דזהו אף כשעשאו שליח, דאין חילוק, כיון דגם זכ' מטעם שליחות הוא, ודלא כשי' רש"י בב"מ דס"ל דהיכא שעשאו שליח שפיר יכול לתפוס אף במקום שחב לאחרים. וע' בקצות (ק"ה, א') שכ' די"ל דתוס' אזיל לשיטתו, דזכ' מהני משום דאנן סהדי שעשאו שליח, וא"כ אין חילוק בין זכ' לשליחות. אבל כ' הקצות שם להק' ע"ז (דהא קי"ל דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, וא"כ לא מהני האנן סהדי לעשותו שליח), ולכן ביאר הא דזכ' מטעם שליחות היינו מטעם גזה"כ, ולכן י"ל דהיכא דאין

ברא"ש (י"ג) שתמה עליו דהא בהא תליא, דמה שאין האדון יכול לחזור הוא משום דזכה בה העבד, ואם זכה בה העבד הרי הוא בן חורין, ואין זכ"י לחצאין (וכן תמה תוס' לעיל [ט:]). וע' באחיעזר (א', ל"ג, ד') שהביא מהדברי אמת (קונט' י"א) דס"ל להר"ף דזכ"י לאו מטעם שליחות, וכיון דנתינה בעי שינתן ליד העבד, בלא פרשת שליחות אין שייך שיהי' כאילו בא ליד העבד ממש, אלא לענין ממונו ודאי פקע, דלא גרע מכל שאר קנין [וצע"ק בזה, דהא מה שקנה עבד קנה רבו, ובדרך כלל אמרי' דגיטו וידו באין כא', אבל כאן לא שייך לומר כן, וצ"ע]. וע' בדברי הרא"ש, דיסוד קו' הוא מהא דזכ"י מטעם שליחות, ולפי הנ"ל א"ש. וע"ע בשיעורי ר' שמואל (רל"ח) דביאר דברי הדברי אמת כן, שמחלק בין ה"ונתן" דשייך ע"י קנינים, ובין ה"בידה" דצריך להיות בידה ממש. וא"כ, נהי דהאדון אינו יכול לחזור, שכבר נגמר ה"ונתן", שהוא חלק האדון, אבל החלות שחרור אינו נגמר, דהא חסר בה"בידה".

יג) אבל לא בשחרורי עבדים, לפי שזכין לאדם שלא בפניו- הק' המהרצ"ח, איך שייך לעשות שליח לשחרר עבדו, הרי המשחרר עבדו עובר בעשה, ואין שליח לדבר עבירה. וכ' שהנו"ב (אהע"ז ע"ו) כ' דאי"ז שליח של המשחרר, אלא שליח של העבד, ואין עליו שום עבירה להשתחרר. וכ' המהרצ"ח דהקצות (קפ"ב) הוכיח מתוס' בב"מ דבכל כה"ג צריך להיות גם שליח של המזכה. וכ' המהרצ"ח דמפני זה כ' הר"ף שאין העבד משוחרר מיד, דהיינו דדעת האדון שלא יהי' משוחרר מיד, כדי שלא לעבור העשה, אלא דמיד יהי' האדון אינו יכול לחזור, דהיינו דסילק רשותו מהעבד, ושוב אין שום איסור ליתן השטר שחרור להעבד, דהא כבר אינו יכול לשעבדו. ותי' הקצות דכיון שכ' תוס' כאן דמיירי דעביד ל' העבד נייח נפשי', דאל"כ לא אמרי' תן כזכ' (דלא אמרי' כן אלא בחוב, ולא במתנה), א"כ אין שום עבירה לשחררו, דכל העבירה הוא לשחררו בחנם, וכמש"כ הרשב"א.

זכיי' לגמרי, דהיינו שהוי זכי' לזה וחוב לזה (דהיינו האחרים), בזה לא נאמר הגזה"כ דזכיי' (וכשי' רש"י דמחלק בין זכיי' לשליחות).

(ז) כל האומר תנו כאומר זכו- פרש"י, ואי"ז כשאר תופס, אלא בעל עשאו שליח לזכות בו. והק' בשיעורי ר' שמואל (רי"ב), למה הי' צריך רש"י לפרש כן, הרי לכאו' פשטות הגמ' הוא דכיון דהוי כאומר זכו, א"כ לא הוי חב לאחרים, כיון דגם ה"אחר", דהיינו האדון, נחית שישתחרר (ע"ש מש"כ ליישב). וע' בקהלות יעקב (י') דכ' די"ל דשפיר שייך חב לאחרים כל זמן שהוא הפסד ממון להאדון, אע"פ דאמר לו האדון לעשותו [ולכאו' חידוש הוא, וצ"ע], ולכן לא הי' יכול לפרש משום שאינו חב לאחרים. אלא הביאור הוא, דכל זמן שנחשב "תופס" לא מהני, ואפי' אם הי' ניה"ל שיהי' שליח של העבד, וכמש"כ תוס', מ"מ נחשב תופס כל זמן שאינו מצווהו בהדיא, אבל ע"י שהאדון מצווהו להדיא לזכות בשביל העבד, שוב אינו בגדר תופס.